

СУДСКА ЕТИКА

ПРИНЦИПИ И ВРЕДНОСТИ

УВОД

У институционалном систему који гарантује независност судства и који обезбеђује нормално функционисање правосудних активности, афирмација принципа за професионално понашање судија може само да ојача поверење јавности.

Традиционално, улога судије је да примењује закон или решава сукобе путем владавине права. Захтев да се придржавају закона је гаранција против сваког самовољног понашања судија.

У европским друштвима, како је и улога судија еволуирала, она више није ограничена на "бити глас закона", судија је постао творац закона, што захтева систем одговорности и етичких стандарда у складу са том еволуацијом.

Штавише, наша друштва захтевају већу транспарентност у раду својих институција, чинећи комплекснијим односе између судија и медија.

Одраз радне групе о етици је да се направи равнотежа између независности судства, жеље за транспарентности и слободом штампе. Опрез нас је такође довео до тога да нагласимо потребу за очувањем независности судства, без било каквог притиска или непримерене манипулације, тако да судија може да одржи непристрасност и ефикасност које јавност очекује од њега.

Судска етика је наглашена у позитивном смислу, тако да су дужности судије изражене како у погледу вредности које су заједничке функцији бити судија и примени тих принципа у пракси.

Независност, непристрасност, интегритет, марљивост, поштовање, дискреција/резервисаност, једнакост третмана, компетентност и транспарентност су вредности које смо изабрали. Судија такође мора представити у његовој личности и квалитете храбрости, мудрости, осећаја човечности, да би могли да чују и да буду свесни да њихов посао, њихов приватни живот и понашање у друштву имају утицај на имиџ правосуђа и поверење јавности.

Вредности / заслуге

Следећи принципи етике су дефинисани из следећег питања: шта друштво и грађани очекују од судије?

1. Независност

Независност није привилегија додељена за добробит судија;

Независност је право сваког грађанина у демократском друштву да користи правосуђе које је, и које се сматра да је, независно од законодавне и извршне власти, и који је ту да штити слободу и права грађанина под владавином права.

На сваком судији је да поштује и подржава независност судства, како у својим појединачним аспектима тако и у њеним институционалним аспектима.

2. Интегритет

Судија мора да остварује своју улогу са интегритетом, достојанством и части у вишем интересу правде и друштва. Он има исту дужност интегритета у свом јавном животу и у свом личном животу.

Три дужности могу резултирати од овог принципа:

- Дужност интегритета
- Обавезу да поступа са достојанством
- Дужност пажње да спријечи сукоб интереса

2.1. Обавеза интегритета (израз апсолутне праведности)

Судија ће се уздржати од било каквог нетактичног понашања, изван сваког понашања које се санкционише по кривичном закону.

Судија би требало да врши своју судијску функцију, без фаворизовања.

Главни део радног времена судија треба да буде посвећен њиховим судским активностима.

Он не може да користи погрешно или неадекватно средства која су му дата да обавља своју функцију, а мора да обезбеди ефикасно коришћење ресурса која су му на располагању.

Он би требало да се уздржи од било какве користи од упућивања, именовања или унапређења, нити сме примати поклоне или тражити да добије користи на основу свог положаја.

2.2. Дужност достојанства

Судија би требало да врши своју функцију у вези са правилима поступка, уз поштовање достојанства оних који су се појавили пред њим и у оквиру закона. Љубазност и интелектуална правда требају да буду водич за његове контакте са свим професионалцима у оквиру правосудног система, секретарским одељењима, писарницом, правницима, адвокатима, судијама, грађанима и новинарима.

Поштовање права појединца, и окривљеног, треба да руководе свим његовим активностима.

2.3. Дужност пажње судије да спречи сукобе интереса

Судија је дужан да буде пажљив да спречи сукобе интереса између судских дужности и друштвеног живота. Судија би требало да пази да његова функција представљања не доводи у питање у јавности слику о његовој надлежности.

Ако је извор потенцијалног сукоба интереса, судија не би требало да учествује у предмету или се треба одмах повући из предмета, како би избегли сумњу о пристрасности.

3. Непристрасност

Независност судства је предуслов и неопходан услов за непристрасност судије.

Непристрасност и изглед непристрасности представљају гаранцију пречег права и обавезне моћи пресуде, која се једино може оборити од стране судије у вишем суду. Ове вредности су, заједно са независношћу правосуђа, компонента правичног суђења.

Судија може и мора да буде део живота заједнице, како би спроводио његову професионалну активност. Он је корисник слобода појединца у вези са својим политичким, верским, сексуалним уверењима. Да би непристрасност постојала, правична равнотежа мора се успоставити између права и обавеза.

Непристрасност судије представља "одсуство било какве предрасуде или идеје о предрасуди када се извршава пресуда", као и у поступцима усвојеним прије изрицања пресуде.

Суд мора бити непристрасан, субјективно, као и објективно.

Субјективна непристрасност се претпоставља док се не докаже супротно.

Да би се гарантовала непристрасност, судија треба да:

- Испуњава судијске дужности без страха, фаворизовања или предрасуда;
- Усвоји, како у вршењу својих функција тако и у свом личном животу, и задржи понашање које подстиче поверење у његову непристрасност.
- Усвоји понашање које би минимализовало ситуације у којима би његово изузеће било потребно;
- Уздржи се од коментара у вези са случајевима у којима суди, који би могли бити додељени судији или који би могли утицати на пресуду у предмету;
- Изузме себе у случајевима када:
 - утврди да не може да суди случај на непристрасан начин или ако је свестан да би објективни посматрач приметио недостатак непристрасности;
 - познаје странке или чињенице, био је адвокат или друга таква ситуација постоји у којој би субјективност утицала на његову непристрасност;
 - он или члан његове породице има материјални интерес у исходу суђења.

У грађанским и кривичним предметима, тачка гледишта оптуженог у вези са недостатком непристрасности судија не може бити уверење недостатка непристрасности. Међутим, то је довољно уколико постоји оправдана забринутост објективног и разумног посматрача, као што је јавно мњење.

Судија мора да испита своју непристрасност. Ако он не учини, суд (на истом нивоу, али састављен од различитих судија) или апелациони суд ће утврдити ту чињеницу.

Да би се обезбедила непристрасност, у сваком случају не би требало бити дозвољено да се дестабилизује ни судија и/или правда у појединачном случају функционисања правосудног система.

4. Дужност уздржавања и дискреције

Судије морају да избегавају сваки поступак који би могао да изазове уверење да се њихове одлуке воде другим мотивима осим правичне и образложене примене закона: грађани имају право на непристрасног судију. Истовремено, судија је сам грађанин и има права, као што су, слобода изражавања признате по свим међународним конвенцијама којима се штите људска права.

Јавни интерес је нови водич за дужности и обавезе судија. Са становишта грађана, као и права које имају, се дужности уздржавања и дискреције судија требају процењивати. Судија мора да учини све напоре да не вређа, у обављању своје функције, поверење које појединци имају у њега.

Обавеза уздржавања и дискреције које ограничавају судије су компромис између права судија као грађана и ограничења наметнутих њему као судији.

У јавном животу

У политици, судија, као и сваки грађанин, има право да има политичко мишљење. У својој уздржаности, он једноставно треба да задржи у судству карактер, такав да појединац може да има поверење у њега, без бриге о мишљењу судије. Судија не може да се понаша као активни агент политичке странке.

Судија треба да има исту уздржаност и у његовим односима са медијима. Он не може, у име слободе изражавања, да изгледа да је пристрасан или да ради у корист једне странке више него друге. У смислу критике или напада, судија треба да поступа са истим опрезом.

Судија треба да се уздржи од коментарисања својих одлука, чак и када је критикован од стране медија или академске јавности, чак и када су они на супротном становишту. Начин на који ће исказати своје мишљење јесте кроз образложење судске одлуке.

Истовремено, обавеза уздржаности у давању коментара не може да буде изговор, који ће омогућити судијама да се склони у "куле од слоноваче". Иако не може да говори о случајевима у којима лично суди, судија је ипак симболично и идеално постављен да објасни правне прописе и њихово значење. Судија има едукативну улогу у подршци закона, заједно са другим институцијама задуженим за исте мисије.

Када су демократија и фундаменталне слободе угрожене, резервисаност судије постаје обавеза да се гласно говори.

У својој приватности

Поред обављања своје дужности, судија треба да се уздржи од тврдњи у својству судије у вези са трећим лицима, осим када је то у обавези по закону (као што је привилегија надлежности). Супротно понашање може створити утисак жели да направи притисак на треће лице, или нагласи да је судија власник, лично, овлашћења које му закон даје у његовом судијском својству.

Као и било које лице, судија има право на поштовање његове приватности. Његова дужност уздржавања не искључује да судија живи нормалан друштвени живот: довољно је да се окружи неким здраворазумским предострожностима да се избегне било шта што би могло да угрози достојанство његове функције или његову способност да врши судијску функцију, или би могло довести до скандала или угрозило интересе правде.

У исто време, од судије се очекује да покаже своју посвећеност друштвеним нормама, уз наметање себи извесне дискреције, у складу са обавезом уздржавања.

5. Марљивост

Марљивост је предуслов за благовремено вршење судијске функције и за ефикасно функционисање правосуђа. Заштита предвиђена законом може бити ефикасна само када је брза.

Поред тога, гаранција ажурности правне заштите и доношења брзе одлуке у правним процесима су пресудне за добијање и повећање поверења јавности у правосуђе. Јавност очекује да се правда спроводи не само са високим стандардима, већ и благовремено. Судска одлука, колико год била праведна и законита никада неће бити довољно ефикасна ако није благовремена, па чак и странка која је успјела у спору не може бити задовољна ако процес траје предуго.

Чак и други принципи не могу да функционишу и изгубиће своју тежину без гаранције благовремених и увек квалитетних судских поступака. То значи да чак и ако је судија независан, непристрасан, високо квалификован и тако даље, али ако је поступак спор, онда правда никада неће бити ефикасна и јавност јој неће веровати. Зато је принцип хитности тако важан.

Судија мора бити вредан у руковању предметима који су пред њим, тј. они морају бити узети у рад на време, у року који одговара предмету, уз обезбеђивање квалитета одлуке.

Постоје 3 фактора који утичу на ажурност правних поступака:

- Законодавство које не би требало да омета ажурност правних поступака
- Техничка позадина и опрема, односно увођење електронског правосуђа које може значајно убрзати неке процесе и такође канцеларијско особље које би се бавило администрацијом и папирологијом.
- Став и рад судија.

Судија би требало да види свој рад, не само као посао, већ и као мисију у животу. Положај судије је изузетан у смислу да је судија једини који има право да тумачи закон и тако примењује опште правне принципе на појединачне правне предмете. Међутим, то не значи да има више права, него више дужности и одговорности.

Судија треба да буде свестан да само ажурна заштите права може бити ефикасна, али хитност поступка не смије бити на уштрб квалитета. Дакле, судија треба да побољша његово или њено образовање и стално покушава да оствари највиши професионални ниво како би се спречило одлагање поступка услед његовог непрофесионалног приступа. Судија треба да користи сва правна средства, са којима он или она морају да буду упознати, како би се осигурало да ће поступак бити и брз и високог квалитета.

Судија би требало да буде марљив и савестан и обављање његових/ њених радних задатака требало би да буде његов/ њен први приоритет.

Судија треба да уложи све напоре да буде што је могуће бржи приликом доношења своје одлуке.

Марљивост судије утиче на ажурност и квалитет правних поступака. Судија би стога требало да обрати пажњу на техничке стандарде одлука које он / она потписује. Ово је важно због тога што јавност не интересује да ли је грешка направљена од стране секретара или неког другог. Јавност само види да је судија дозволио да се несавршена одлука пошаље, што је доказ његове / њене непажње.

6. Поштовање и способност да слуша

Поштовање и способност да се саслуша странка у судском поступку, адвокати, административно особље и колеге су квалитети који друштво очекује да судија покаже у обављању својих дужности.

Поштовање се може посматрати као однос пун поштовања и пажње према лицима, принципима и институцијама. Што се тиче правосудне дужности, поштовање се може посматрати као способности судије да обавља обје улоге водећи рачуна о достојанству лица укључених у судски предмет, са пажњом и уважавањем.

Способност да слуша се види као способност судије да обрати пажњу и даје дужну пажњу другима. Што се тиче правосудне функције, слушање треба посматрати као способности судије да посвети дужну пажњу излагању чињеница и техничког образложење које су странке изнеле у судском предмету, као и адвокат одбране и административно особље.

Значај ових вредности

У дефинисању етички исправног професионалног понашања судија, слушање и поштовање чине два основна принципа.

Заиста, судија је позван да

- има интеракцију са јавности, адвокатима, административним особљем и колегама на начин који је достојанствен, правичан и показује свест јавног интереса;
- усвоји облик понашања који је прихватљив и поштује правни статус и достојанство корисника правосудног система;
- организује вршење послова на начин којим даје дужну пажњу и који ће помирити различите потребе свих учесника у поступку, да посвети посебну пажњу и буде посебно свестан личних ситуација корисника у погледу њихове старости и здравственог стања;

- ствара у суду и током саслушања мирну атмосферу, а затим да:
- усвоји облик понашања који је пријемчив и поштује адвокате и сва стручна лица укључена у расправи
- слуша учеснике у судском предмету и њихове представнике са потпуном непристрасношћу и поштује све одговарајуће формалности како би се избегла чак и на изглед предност да саслуша једну странку прије друге;
- усвоји облик понашања који је пун поштовања за административно особље, и њихову аутономну сферу дужности и надлежности
- усвоји односе са колегама који су, како правични тако и пуни поштовања за њихову аутономију и независност.

Да би се осигурало да се суђења обављају на такав начин да гарантују пуно признање улоге и достојанство странака у поступку, правника и административног особља, од суштинског је значаја да се обавезе надлежности испуњавају уз пуно уважавање принципа етике који штите вредности поштовања.

Када се дужности обављају у складу са вредностима слушања, странке укључене у расправу су у стању да у потпуности допринесу исходу правде остварене као резултат судског случаја.

Судија, индивидуално или колективно, или у извршењу појединих обавеза, увек мора да уради све што је у његовој моћи да створи атмосферу која је таква да вредности поштовања и слушању постоје и поштују се од свих, странака као и судија.

7. Једнакост поступања

Једнакост поступања захтева да судија даје свима који имају на то право, како у процесу тако и као резултат сваког случаја, признање јединствености сваког појединца.

Бангалорски принципи судијског понашања дефинишу судски принцип једнакости, која се бори против дискриминације било због расе или етничке припадности. Иза ње се налази једнако поштовање које заслужује сваки грађанин када се суочава са својом владом и његовим суграђанима. Судија треба да то гарантује и да буде пример у томе.

Судије морају имати обзира за сва лица, сведоке, колеге, запослене ... и трудити се да буду свесни објективних разлика између различитих група.

С тога, као историјски пример, богати и утицајни не треба због тога да успеју у предмету, али у исто време док богате не треба фаворизовати, сиромашне не треба третирати са приоритетом. Једнако поштовање омогућава сваком судији да примењује позитивну дискриминацију, док му Устав, закони и међународни споразуми омогућавају да то уради. Судије не треба да буду само уравнотежени тако што ће саслушати све у спору подједнако, већ такође требају да сваком појединачно дају његово право. Као што је стари римски Улпиан рекао (*Justinians zakonik, Digests 1-1-10*): *ius Suum cuique tribuere*, где *Suum* (оно на што неко има право да, у зависности од меритума) мора да буде наглашено. Наравно, то не значи да сваки парничар може добити његов случај. Суштина је да он добије прилику да брани свој случај на суду и да је озбиљно узет у том процесу. Последње, али не и најмање, он има право на довољно објашњење од стране судије (а) у

погледу правних и правно ваљаних доказа у вези са основама на којима се заснива пресуда.

На крају, поштовање које судија дугује сваком парничару, балансира категоризацију коју закон неминовно примењује, приликом стварања апстрактних правила за апстрактне грађане. Она проналази свој темељ у ономе што је Исаија Берлин назвао "правилно признање" (Два концепта слободе, 1958). Шта појединац може очекивати да његов судија избегне је да појединац грађанин "буде једноставно игнорисан, или под покровитељством, или презиран, или се узима превише здраво за готово ... да (му) његова јединственост буде недовољно призната, да буде класификован као члан неке безличне мешавине, статистичка јединица, без препознатљивих посебно људских особина и сопствене намене".

8. Способност

Да бисмо дефинисали, појам "професионалне способности" се користи да сумира квалитете знања + искуства + понашања. Иако је ова дефиниција мало груба, она може да се користи у извесној мери да се дефинише надлежност суда. Способност се увек заснива на стеченом знању, али то подразумева много више - могло би се рећи да је способност моћ.

Које способности друштво очекује од судије?

За почетак, грађани очекују да надлежни судија има велико професионално знање (стручна оспособљеност у ужем смислу).

Али то није довољно. Осим тога, претпоставља се да судија има способност да се брзо прилагоди новим дешавањима и да примени своје професионално знање. Упркос притиску времена и гомили докумената, судија мора да зна да је сваки случај у којем одлучује изолован случај. Он зато мора да узме у обзир специфичности сваког случаја, али он и даље мора да одлучи у сваком случају у одговарајућем тренутку. Могли бисмо назвати ту способност да примени своје професионално знање на новим и непознатим случајевима, методична способност.

Треће, професија судије подразумева висок степен друштвене способности, односно "моћ унутар људског бића". У том контексту, људи који имају посла са судијама очекују од њега да зна да се носи са људима и да имају вештине комуникације, уверљивост и вештине за решавање конфликта. Способност да ради као део тима са колегама и подређеним и да мотивише друге је такође део друштвене способности.

Конечно, судија треба да има способности, не само у односу на друге, али такође и у односу на себе. Ову способност бисмо могли да дефинишемо као "способност личности" и она обухвата право да одлучују и раде самостално и са самодисциплином, способност да се превазиђе стрес и да се толеришу фрустрације. Судија "способан" у том смислу мора бити обдарен посвећеношћу и сталним размишљањем којим вредностима треба да стреми.

Како судија може да стиче и развија ове способности? Одговор је лак за области професионалне и методичне способности: судија мора да обезбиједи да његово професионално знање буде ажурирано, односно, он мора редовно да га унапређује, читајући стручну литературу, или учешћем на курсевима. Да би побољшао своју методичну способност, он мора да развије стратегију за развој и ефикасно и брзо решавање сложених и непознатих проблема, о којима он мора да одлучи. Чак и у том контексту, он не би требало да одбија семинаре и обуке под изговором да су методе рада део његове судијске независности. Он мора бити отворен за савете од колега и мора да се укључи у редовну дискусију међу колегама као могућност да развија свој приступ.

Међутим, много је теже да се прошире друштвене способности и способности личности. Да бисте побољшали социјалну способност, то захтева да судија зна његов утицај на странке у поступку, као и на његове колеге и подређене. Као што је већ поменуто, такође у том погледу судија мора бити отворен за информације од колега у колегијалним разговорима. То не треба сматрати неподношљивим мешањем, чак и када има довољно искуства.

9. Транспарентност

Правда не може да избегне услов транспарентности у нашим друштвима.

Информације о функционисању правосуђа и јавности, дозвољеним правосудним активностима, доприноси његовом друштвеном прихватању. Једнак приступ појединцима укљученим у тужбе или одбрану, грађански и кривични поступци који промовишу транспарентност повећавају поверење јавности.

Судија треба да обезбеди да се јавност информише о функционисању правосуђа. Он обезбеђује транспарентност путем јавних расправа и разлога за своје одлуке, задржавајући поверљивост која је потребна да се поштује приватност или потреба за јавним редом. Он мора пажљиво одржавати равнотежу између потребе за транспарентношћу и одбијањем војеризма или егзибиционизма како би осигурао да се правда не претвара у спектакл.

У односима с медијима, институционалне информације морају превладати, да се предмети могу водити само у правном оквиру јавних расправа и одлука.

У свом приватном животу и као члан друштва, судија мора увек да буде на опрезу да избегне било какав сукоб интереса и обезбеди транспарентност о његовој непристрасности.

Квалитети судије

Квалитети судије ће морати да буду дефинисани у следећем питању:

Шта друштво и грађани очекују од судије?

- Лојалност
- Храброст
- Мудрост (практична / здраворазумска / осећај реалности)
- Хуманост
- Тежња ("gravitas")
- Способност да комуницира (примање информација и преношење другима)
- Способност да слуша
- Знање